

PLASTISCHE OPVOEDING TWEEDE GRAAD ASO-KSO-TSO

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS
VVKSO – BRUSSEL D/2014/7841/022

Vervangt D/2000/0279/074 vanaf 1 september 2014

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs
Guimardstraat 1, 1040 Brussel

Inhoud

1	Inleiding en situering van het leerplan	3
1.1	Beeldopvoeding in de 2de graad aso, kso, tso.....	3
1.2	Visie op het vak.....	4
2	Beginsituatie en instroom.....	6
3	Logisch studietraject	7
4	Christelijk mensbeeld	8
4.1	Totale persoon	8
4.2	Plastische opvoeding in een katholieke school	8
5	Opbouw en samenhang.....	9
5.1	De opbouw van het leerplan	9
5.2	Leerlijn eerste graad – derde graad.....	9
5.3	Vakoverstijgend werken.....	10
6	Doelstellingen.....	11
6.1	Waarnemen	11
6.2	Vormgeven.....	13
6.3	Na te streven attitudes	15
7	Minimale materiële vereisten	17
7.1	Het vaklokaal.....	17
7.2	Ter beschikking op de school	17
8	Pedagogisch-didactische wenken.....	18
8.1	Zelfstandigheidsdidactiek.....	18
8.2	Procesmap	18
8.3	Multimedia.....	19
8.4	Evaluëren	20
8.5	Rapporteren	21
8.6	Differentiëren, observeren en oriënteren	21
8.7	Presenteren.....	22
8.8	Vakvergadering.....	22
8.9	Persoonlijke vorming.....	22
8.10	Taalbeleid: bewuster omgaan met het vakjargon	22
9	Bibliografie	24
9.1	Inspiratiebronnen/kunstboeken.....	24
9.2	Visievorming en didactiek	24
9.3	Digitale informatie	25
	Bijlage 1 Beeldaspecten	26
	Bijlage 2 Begrippenlijst.....	27

1 Inleiding en situering van het leerplan

1.1 Beeldopvoeding in de 2de graad aso, kso, tso

Voor de **lessentabel** verwijzen we naar de website van het VVKSO.
Zie www.vvksso.be > lessentabellen > 2de graad > aso, kso of tso > 1ste en 2de leerjaar > specifieke studierichting.

Het leerplan	<p>Dit leerplan plastische opvoeding is bestemd voor de leerlingen van de tweede graad als vak van het specifiek gedeelte voor de volgende studierichtingen:</p> <ul style="list-style-type: none">• Bio-esthetiek (tso);• Brood en banket (tso);• Lichamelijke opvoeding en sport (tso);• Slagerij en vleeswaren (tso). <p>Als complementair vak voor alle richtingen aso, Muziek en Woordkunst-drama (kso) tweede graad.</p>
Graadleerplan	<p>Het leerplan is een graadleerplan:</p> <p>bij het opstellen van het jaarplan maak je een zinvolle verdeling van leerinhouden en activiteiten over de twee leerjaren. Als verschillende leraars het vak geven, maak je duidelijke afspraken over wie wat doet.</p>
Raamleerplan	<p>Dit is een <i>raamleerplan</i> of <i>open leerplan</i>:</p> <p>dat wil zeggen dat je je als vakleraar Plastische opvoeding focust op de leerlingen die je in de klas hebt, rekening houdend met de gekozen studierichting en met de schoolcontext. Je kunt op verschillende manieren aan een doelstelling werken, zelfs op een verschillend niveau. Het is een uitdaging om je klas en de individuele leerlingen goed in te schatten.</p>
Kader	<p>Het leerplan Plastische opvoeding biedt een duidelijk kader en schetst de hoofdlijnen. Daarbinnen is ruimte voor inkleuring. Het zet aan om een doelgerichte opbouw aan te brengen. De leraar bezit de persoonlijke vrijheid in het opbouwen van de opdrachten en de jaarplanning.</p> <p>De leraar zorgt voor voldoende variatie in beeldende opdrachten (waarnemingsopdrachten, vlakke opdrachten, ruimtelijke opdrachten, multimediatoepassingen, grafische toepassingen...), in aanbod van beeldaspecten, in aanbod van materies, materialen en technieken, in methodieken en evaluatievormen. Hij laat ruimte voor persoonlijke creatieve inbreng van de leerlingen en ruimte voor experiment met materies, materialen, technieken en beeldaspecten. De leraar focust zich op opdrachten die aansluiten bij de specifieke studierichting.</p>

1.2 Visie op het vak

Algemene vorming	Emoties leren herkennen of uitdrukken, sociale vaardigheden ontwikkelen, de kunstzinnige horizon verbreden, het kritisch leren omgaan met de visuele omgeving, beeldende creatie als een expressievorm begrijpen, diverse media hanteren ... zijn enkele invalshoeken om aan het overkoepelende doel te werken: de leerling kansen bieden om breed en authentiek te ontwikkelen en via hun creaties met anderen te communiceren.
Nood aan creatief denken	Onze steeds veranderende maatschappij heeft nood aan creatieve mensen, die inventief en origineel kunnen zijn en die steeds een oplossing vinden voor nieuwe problemen. PO ontwikkelt bij jongeren een manier van denken die aan de basis ligt van de creativiteit. Ze ontwikkelt daartoe tevens de nodige attitudes van zelf-vertrouwen en verantwoordelijkheid. Door het beeldend creëren helpt PO hen om zich authentiek op te stellen en te uiten en zo op te groeien tot evenwichtige volwassenen.
Beleving van impressie en expressie centraal	De creatieve beleving van de leerlingen staat centraal, met de beeldende impressie en expressie als kern ervan.
Communiceren via beeldtaal	Jonge mensen inleiden in cultuur, raakpunten aanbieden die bijdragen tot de vorming van de universele mens, laten we bij voorkeur gebeuren vanuit het specifieke van de taal zelf. De beeldtaal heeft, zoals iedere taal, haar eigen structuur en wetmatigheden. De belangrijkste componenten lijn, vorm, compositie, kleur, licht en ruimte beantwoorden aan de plastische eigenschappen van de waarneembare werkelijkheid, die de basis vormt van beeldtaal. Vanuit die waarneembare werkelijkheid nemen we beelden op in het visueel geheugen en in het geheugen van de tactiele waarneming. De beheersing van deze taal stelt ons in staat onze ideeën, gevoelens en ervaringen te uiten. Hoe beter men deze taal beheerst, hoe meer men ermee kan uitdrukken.
Beschouwen:	Het didactisch proces verloopt van beschouwen naar creëren. De belangrijkste componenten van deze beschouwing zijn de natuur en de cultuur. De cultuur manifesteert zich in de ons omringende wereld, waarvan de beeldende kunst en de multimediabeelden onderdelen zijn.
⇒ van natuur	Door het beleven van de natuur gaan we terug naar de oorsprong, naar de bron. Het ontdekken van structuren, ordening en schoonheid in de natuur is voor PO een zeer grote uitdaging.
⇒ van kunst en cultuur	Ieder onderwijsvak heeft een onderliggend cultuurgoed. Het onderliggend cultuurgoed van de beeldende vorming is de beeldende kunst uit het verleden en het heden. De kunstenaar toont ons op specifieke wijze zijn werkelijkheid aan de hand van een persoonlijk omgaan met beeldaspecten, materialen en technieken.

Door de kunstinitiatie worden leerlingen uitgedaagd en geprikkeld, krijgen impulsen, leren gevoelens ontdekken, begrijpen en uiten. Ze gaan op zoek naar de boodschap in de creatie. Ze associëren wat ze in de kunst ontdekken met de eigen belevingswereld. Kortom ze worden uitgenodigd om zelf te creëren.

- ⇒ van multimedia Beeldcultuur is onder andere via de media (youtube, facebook, reclame, computergames, video, tv, film, beeldende sociale media zoals pinterest ...) sterk aanwezig in het leven van elke dag. Jongeren krijgen niet enkel hun vorming en opleiding op school, maar worden ook gevormd door de dagelijkse media-informatie, die merendeels via beelden verloopt. Om de beeldcultuur te begrijpen, is het leren kijken naar beelden een eerste stap. Daarom willen we het waarnemingsvermogen bij jongeren aanscherpen en hen bewust leren omgaan met beelden en beeldende hypes en deze op een zinvolle wijze leren interpreteren.
- Vormgeven Tijdens het waarnemen en het creëren krijgt het beeldend werk van de leerlingen inhoud en betekenis. De totstandkoming van het werk of het creatief proces veronderstelt een voortdurend probleemoplossend denken en handelen. Door de confrontatie met het onderwerp, de vakoverstijgende samenwerking met de leerkrachten van de specifieke studierichting, het concept of project, worden leerlingen uitgedaagd een creatieve houding aan te nemen. Via brainstorming worden originele ideeën ontwikkeld en opdrachten verdeeld. Individueel of in groep worden concepten gerealiseerd, gepresenteerd en geëvalueerd. Alleen een authentiek werk kan een correct antwoord zijn op een opdracht van PO.
- Attitudes Tijdens het creëren van hun eigen opdracht zal het vertrouwen in eigen kunnen toenemen en worden attitudes ontwikkeld zoals: plezier beleven bij het creëren, authenticiteit, esthetische zin, zorg, luisterbereidheid, respect voor elkaar en het materiaal, assertiviteit, verantwoordelijkheid, weerbaarheid, solidariteit, zelfredzaamheid, kritische houding ...
- Communiceren Via het creëren, gaat de leerling ook communiceren. Zo kan men het beeldend proces vergelijken met een communicatieproces. Men creëert boodschappen via de beeldtaal. Wat men op die manier uitdrukt, wordt door anderen (of jezelf) waargenomen en gedecodeerd. Door je als toeschouwer te verplaatsen in het 'product' kom je in contact met de belevingswereld van de ander. Je ontmoet de ander in 'zijn verhaal' of je ontmoet jezelf in het eigen werk. In die zoektocht naar zichzelf en hun plaats in de maatschappij, ontwikkelen jongeren een eigen levensstijl en leren ze genieten van kunst en cultuur.

2 Beginsituatie en instroom

Wie stapt in?	Jongeren dienen te voldoen aan de instapvereisten voor de tweede graad aso of kso of tso om te kunnen starten in het eerste leerjaar van de tweede graad.
Eerste graad	<p>In de eerste graad van de A-stroom leerden deze leerlingen tijdens de lessen plastische opvoeding:</p> <ul style="list-style-type: none">- waarnemen van natuur, beeldbeschouwing, kunst en mediabeelden;- vormgeven:<ul style="list-style-type: none">• gebruik van beeldaspecten;• gebruik van verschillende materies en materialen;• gebruik van verschillende technieken;• verscheidenheid van opdrachten: waarnemingstekenen, vlak werk, ruimtelijk werk, multimediatoepassingen...

3 Logisch studietraject

Tweede graad Plastische opvoeding bouwt verder op de verworvenheden uit de eerste graad. Het vak vertrekt steeds vanuit de beleving waarbij het waarnemen en creëren centraal staan.

In de tweede graad werken de leerlingen aan opdrachten met een open karakter. Onder begeleiding maken ze gebruik van beeldaspecten om hun expressie of concept te accentueren, leren ze hun materies, materialen en technieken kiezen in functie van hun ontwerp en groeien ze naar een eigen beeldende authenticiteit. De leraren bieden daarom een bewust en afgebakend aanbod van materies, materialen en technieken aan tijdens de verschillende opdrachten.

Derde graad Plastische opvoeding bouwt verder op de verworvenheden uit de tweede graad. Het vak vertrekt nog steeds vanuit de beleving waarbij het waarnemen en creëren centraal staan en waarbij een duidelijke link wordt gelegd naar cultuur en kunst.

In de derde graad werken de leerlingen aan opdrachten met een open karakter en/of maken ze keuzes uit een divers aanbod aan opdrachten.

Eigen competenties en talenten worden aangewend om creativiteit en authenticiteit te ontwikkelen met het oog op de verdere (studie)loopbaan, het doorgeven van eigen kunde aan anderen en een situatie of probleem met een creatief proces te kunnen aanpakken.

De visie en aanverwante inhouden van Plastische opvoeding vinden we eveneens terug in vakken als esthetica, expressie, commerciële presentatie, moderealiseren en presentatie, kunstvakken in KSO...

4 Christelijk mensbeeld

4.1 Totale persoon

Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijke mensbeeld centraal staat. De leerkracht zal er, door zijn eigen voorbeeld, naar streven om ook bij de leerlingen het belang van onderstaande waarden over te brengen:

- respect voor de medemens;
- solidariteit;
- zorg voor milieu en leven;
- respectvol omgaan met eigen geloof, anders gelovigen en niet-gelovigen;
- vanuit eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen.

4.2 Plastische opvoeding in een katholieke school

Het is een opdracht en uitdaging om vanuit plastische opvoeding en de christelijke mensvisie de leerlingen te laten komen waar ze uit zichzelf niet toe komen, om zo te groeien naar authentieke personen. Het waarnemen van natuur, cultuur, kunst en media stelt de wereld open en roept onze jongere weg uit zijn wereld om te wijzen op iets dat de moeite is om naar te kijken. Het is hen leren verwonderen, bewonderen en genieten van de schepping en de wereld om hen heen. Want wie zich openstelt en onbevangen naar de wereld kijkt, verbaast zich: er is zoveel wonderlijks te zien.

Het is dan ook onze opdracht en uitdaging om net vanuit die keuze de jongeren te helpen uitgroeien tot mensen die zich openstellen om ook ontvankelijk te zijn en bereid te zijn om vanuit die verwondering en emotie zich op een authentieke wijze creatief te uiten.

Les geven is 'in anderen de vreugde van de eigen ontdekking tot leven doen komen.' (Ph. Meirieu)

5 Opbouw en samenhang

5.1 De opbouw van het leerplan

In de leerplannen van plastische opvoeding vormen volgende componenten de rode draad:

- een zoektocht naar zichzelf en de persoonlijke groei;
- een zingeving door verwondering;
- de ontwikkeling van de creativiteit, het innoverend denken en het durven exploreren;
- een inleiden in de kunst en de esthetische ervaring;
- de communicatie via beeldtaal;
- de weerbaarheid tegenover (media)beelden.

Net zoals in het leerplan voor de eerste graad A-stroom, worden de doelstellingen omschreven en gegroepeerd rond:

- waarnemen;
- vormgeven;
- na te streven attitudes.

Het didactisch proces verloopt via waarnemen naar vormgeven.

5.2 Leerlijn eerste graad – derde graad

In de **eerste graad** bevindt de leerling zich op vlak van waarnemen en vormgeven nog in een brede belevingswereld van de jongere. De leerkracht stuurt de opdracht waarbij de inbreng van de leerling zich situeert in een duidelijk kader.

De leerlingen maken kennis met beeldaspecten, materie, materialen en technieken en ontdekken beeldende kunst en multimedia als expressievormen.

In de **tweede graad** gaan de leerlingen bewuster om met wat aangeleerd werd in de eerste graad. De opdrachten hebben een meer open karakter, de leerkracht biedt mogelijkheden aan waaruit de leerlingen kunnen kiezen in functie van de expressie of het idee dat ze willen weergeven. Op die manier ontwikkelt de leerling de volgende stap in de ontwikkeling van een authentieke taal en een persoonlijke en originele inbreng, waarbij het probleemoplossend denken wordt gestimuleerd.

De leerlingen maken verder kennis met beeldende kunst, de kunstenaars en hun boodschap. De leerlingen ontdekken het authentieke en originele in beeldende werken en multimedia door het aannemen van een open houding. Aandacht voor kunst- en cultuurbeleving zal leiden tot een eigen groeiproces nodig in de verdere studieloopbaan en het verdere leven.

In de derde graad zetten de leerlingen de stap van bewust bekwaam naar onbewust bekwaam. De opdrachten hebben een open karakter waarbij de leerling de eigen talenten en bekwaamheden aanwendt om het eigen kennen en kunnen te tonen.

Het zich verder bekwamen in het probleemoplossend denken wordt aangescherpt. Originaliteit, authenticiteit en creativiteit blijven in de derde graad belangrijke streefdoelen, vertrekkende vanuit de eigen ervaring van de leerling en de mogelijkheid om deze te plaatsen in een breder kader.

Om het leerplan op een goede manier te implementeren is inzicht in de horizontale en verticale samenhang noodzakelijk. Het opstellen van leerlijnen aangepast aan de schoolsituatie, gebeurt in overleg tijdens vakvergaderingen. Hieronder staan mogelijke inhouden voor het opstellen van leerlijnen, vertrekkende vanuit een bepaald onderdeel binnen het vak.

- de doelstellingen:
 - o waarnemen (gericht kijken – kunst – authenticiteit – onderzoek – multimedia...);
 - o vormgeven (beeldaspecten – techniek – materiaal – materie...);
 - o vakgebonden attitudes (onbewust - bewust...);
- de beeldaspecten (bijlage 1);
- onderwerpen / thema's (meer gesloten opdrachten/open opdrachten – beperkt/ruim aanbod...);
- gekozen technieken (bepaald/persoonlijke keuze – kennismaking/verdieping...);
- gekozen materialen/materie (opgelegd/eigen keuze – eenvoudig/complex...);
- aanpak en organisatie / werkvormen (begeleid/zelfstandig – leidend/begeleidend...);
- cultuuraanbod (tijdens de lessen Plastische opvoeding en aanverwante vakken, op school, na school...);
- evaluatie en rapportering (individueel/ in groep - gedeelde verantwoordelijkheid/ eigen verantwoordelijkheid...).

5.3 Vakoverstijgend werken

Plastische opvoeding is het vak bij uitstek om vakoverstijgend te werken. Er wordt gezocht naar samenhang tussen het eigen vak en (een) ander vak(ken). Dit kan vanuit verschillende invalshoeken zoals:

- vakoverstijgende onderwerpen en thema's
- diverse projecten (multiculturele dag, gedichtendag, project binnen de studierichting, wedstrijd...)
- verschillende kunstdisciplines (muziek, dans, film, fotografie...)

Het is aan de leraar om hier beslissingen te nemen en een goed evenwicht te bewaren. Zeker in de tweede graad waarin de uren plastische opvoeding en de opdrachten beperkt zijn. Het vakoverstijgend samenwerken mag de realisatie van de leerplandoelen niet in de weg staan.

6 Doelstellingen

Kolom 1: bevat de leerplandoelstellingen voor Plastische opvoeding.

Kolom 2: omschrijft de ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en wenken. Deze kolom wil de leerkracht tips aanreiken bij de uitwerking van de opgesomde doelstelling. Hier situeert zich ook de vrijheid van de individuele leerkracht.

6.1 Waarnemen

De leerlingen:

	Doelstellingen	Ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en wenken
1	nemen via de zintuigen aandachtig natuur-, cultuur-, kunst-, en multimedia beelden waar.	Dit kan door: <ul style="list-style-type: none">• tijd te nemen om aandachtig waar te nemen met maximaal gebruik van de zintuigen;• nieuwsgierig en onbevooroordeeld te kijken;• gebruik te leren maken van hulpmiddelen die de kwaliteit van de waarneming bevorderen bv. zoekertje...
2	nemen waar in functie van de essentie van de waarnemingsstudie.	<ul style="list-style-type: none">• Het essentiële van het bijkomstige onderscheiden tijdens het waarnemen.• Structuur zien in wat waargenomen wordt.• Stileringen en abstracties van natuurlijke vormen ontwikkelen om stereotypen te vermijden...• Van globaal naar detaillierend waarnemen.
3	komen in contact met beeldende kunstwerken en ontmoet de kunstenaar in zijn/haar beeldend werk.	<ul style="list-style-type: none">• Een kijkwijzer als instrument gebruiken.• Tijdens de kunstbeschouwing:<ul style="list-style-type: none">- de kunstenaar als scheppende en uitvoerende kunstenaar benaderen;- de boodschap van de kunstenaar achterhalen;- inzien dat een beeldende uiting een betekenis heeft.• Confrontaties aangaan met beeldend werk op diverse niveaus: kunstenaars, andere culturen, eigen werk, groepswork, werk van anderen...

4	ontdekken authenticiteit en originaliteit in beeldende kunst en in eigen beeldend werk.	<ul style="list-style-type: none"> • Een authentieke lijnvoering, vormgeving, kleurencombinatie... • Originele inbreng (idee, concept, techniekkeuze, materiekeuze...). • Confrontaties aangaan met beeldende werken en hedendaagse kunstuitingen. • Kunstwerken als uniek benaderen.
5	onderzoeken de beeldaspecten, materies en technieken waaruit beeldend werk, kunstwerken en mediabeelden zijn opgebouwd.	<ul style="list-style-type: none"> • Kijkwijzers als instrument gebruiken. • Beeldaspecten: zie bijlage 1 'de beeldaspecten' waarin een mogelijk aanbod voorgesteld wordt. • De betekenis van beeldende begrippen in groep bespreken aan de hand van voorbeelden. • Materies: papiersoorten, verven, inkten, kleisoorten, papierpulp, vindmateriaal... • Technieken: tekentechnieken, grafische technieken, schildertechnieken, ruimtelijke technieken, mixed-media, gemengde technieken, collage, assemblage, ICT, fotografie...
6	ontleden de taal van multimedia.	<ul style="list-style-type: none"> • Samen bekijken en bespreken van multimediabeelden waaronder kortfilm, youtube-filmpjes, mediakunstuitingen, beeldende hypes... • Samen beeldende aspecten ontleden in multimediabeelden zoals storyboard, camera-standpunt, licht, voor- en achtergrond, decor, long take, kleuraccent, blikvanger, inzoomen, beeldmanipulatie, beeldscherpte, perspectief, detail, close-up... • Inspiratie o.a. op http://plastischeopvoeding.vvksso.be

6.2 Vormgeven

De leerlingen:

	<i>Doelstellingen</i>	<i>Ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en werken</i>
7	leren probleemoplossend te denken bij het ontwerp en de uitvoering van de opdracht, ondersteund door hun fantasie en originaliteit.	<ul style="list-style-type: none"> • Creativiteit aanwenden door te zoeken naar oplossingen die breder en/of verder gaan dan het stereotiepe: <ul style="list-style-type: none"> - een eerste of vanzelfsprekend idee durven loslaten; - een vanzelfsprekende vormgeving durven loslaten. • Eigen ideeën en documenten verzamelen en selecteren naar bruikbaarheid. • Tijd en ruimte voor experiment. • Bewuste keuzes maken uit het aanbod van beeldaspecten, technieken, materie en materialen.
8	schetsen vanuit de waarneming met aandacht voor het gebruik van diverse materialen, materies en technieken.	<ul style="list-style-type: none"> • Schets als middel om gericht te kijken: bv. snelschetsen, blindschetsen, 1-lijn-schetsen, schetsen op aangepast formaat, schetsen met verschillende materialen en technieken ... maar steeds in het belang van het 'kijken'.
9	drukken emoties en/of ideeën expressief uit door gebruik te maken van authentieke beeldtaal, beeldaspecten, technieken...	<ul style="list-style-type: none"> • Herkennen de eigen emoties/gevoelens en drukken deze op een expressieve manier uit. • Ruimte voor experimenteel werk. • Waarnemingen, ervaringen, herinneringen, indrukken, gevoelens en visies als inspiratie gebruiken voor de creatie. • Zie bijlage: inspiratiedocument leerlijnen in de (meest voorkomende) beeldaspecten • Bewust gebruiken van beeldaspecten, materie en technieken.

10	experimenteren met de mogelijkheden van vlakke , ruimtelijke en multimediatechnieken.	<p>Mogelijke keuze uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vlakke technieken zoals: <ul style="list-style-type: none"> - tekentechnieken; - schildertechnieken (dekkend, transparant, nat in nat...); - grafische technieken (vb. stempeltechnieken, monotype...); - samengestelde technieken... • Ruimtelijke technieken zoals: <ul style="list-style-type: none"> - boetseertechnieken; - papiersculpturen; - draadconstructies; - vormgeven met diverse (vind)-materialen; assemblage; - samengestelde technieken... • Multimediatechnieken zoals: <ul style="list-style-type: none"> - fotografietoepassingen zoals trick-fotografie, tableau vivant, lichtgraffiti, beeldende hypes... - inspiratie o.a. op http://plastischeopvoeding.vkso.be
11	experimenteren met de mogelijkheden van materies en materialen.	<ul style="list-style-type: none"> • De leerlingen maken zelfstandig een keuze uit een gevarieerd aanbod. • Belang van een aanbod uit diverse aangeboden materies en materialen in functie van hun expressie of opdracht: <ul style="list-style-type: none"> - materies: papiersorten, verven, inkten, kleisoorten, papierpulp, vindmateriaal... - materialen: potlood, soorten pen, krijtsoorten, soorten penselen, linogutsen, snijmes, fotoestel...

6.3 Na te streven attitudes

De leerlingen:

	<i>Doelstellingen</i>	<i>Ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en werken</i>
12	ontwikkelen een probleemoplossend denken.	<ul style="list-style-type: none"> • Herkennen tijdens het creatieve proces problemen. • Een bewust zoekende houding ontwikkelen om tot meerdere antwoorden te komen tijdens het beeldend proces. • De nodige creativiteit aanwenden om een manier van denken te ontwikkelen waaruit nieuwe antwoorden ontstaan.
13	ontwikkelen een houding van openheid en interesse voor eigen of andere culturen en hun beeldende uitdrukkingen.	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwsgierig zijn naar onbekende culturen, kunst(uitingen) en mediabeelden. • Benaderen kunst en cultuur op een onbevooroordeelde manier. • Tijdens beeldbeschouwing open staan voor diverse informatie. • Diverse culturele informatiebronnen uit hun omgeving leren raadplegen.
14	gaan met respect om met materie, materiaal en gereedschappen.	<ul style="list-style-type: none"> • Verantwoordelijkheidszin ontwikkelen. • Veilig omgaan met materialen (met respect voor de veiligheidsvoorschriften) en benodigdheden (snijmes, figuurzaag, vluchtige stoffen, lino guts...). • Milieuvriendelijk handelen door het materiegebruik te beperken in functie van het te bereiken doel (verf, papier...), te sorteren en te recycleren. • Kennismaking met kunstenaars die gebruik maken van vindmaterialen: Arte Povera, Pop Art, Street art, dadaïsme, landart ... • Vakoverschrijdende mogelijkheden met MOS.
15	respecteren de gemaakte afspraken.	<ul style="list-style-type: none"> • Gemaakte afspraken nakomen, voorbereidend werk uitvoeren, documentatiemateriaal verzamelen, stipt indienen...

16	leren op een respectvolle en gemotiveerde manier te communiceren over eigen en andermans beeldend werk en cultuur.	<ul style="list-style-type: none"> • Geloven in eigen mening. • Op een respectvolle en kritische manier voor een mening durven uitkomen. • Groeien in het formuleren van een eigen mening tegenover het eigen werk en dat van anderen (leerlingen, kunstenaars, vreemde culturen). • De mening van anderen erkennen. • Leren omgaan met kritiek.
17	leren omgaan met beeld als middel tot communicatie.	<ul style="list-style-type: none"> • (H)erkennen dat een beeld tot ons spreekt. • Het concept, de expressie en de emotie laten spreken via hun werk. • De boodschap/duiding van hun werk delen als middel tot communicatie.
18	krijgen inzicht in het eigen leerproces door zelfreflectie.	<ul style="list-style-type: none"> • Bewust reflecteren/nadenken over: <ul style="list-style-type: none"> - het creatieve proces; - de opgedane ervaringen; - de eigen talenten; - smaak en culturele oriëntatie; - over genieten van het zich uitdrukken in de beeldende activiteit; - ...
19	winnen aan zelfvertrouwen bij het omgaan met beeldende problemen.	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen een positieve, gemotiveerde houding. • Durven grenzen verleggen van het eigen kennen en kunnen. • Brengen een opdracht tot een goed einde, ook bij tegenslagen (winnen aan doorzettingsvermogen). • Ontwikkelen een groeiend zelfvertrouwen door herhaalde positieve feedback, succeservaring, positieve ervaringen over het eigen kunnen, fierheid over eigen probleemoplossend vermogen, enz.

7 Minimale materiële vereisten

7.1 Het vaklokaal

De doelstellingen van Plastische opvoeding kunnen maar worden gerealiseerd mits er een lokaal beschikbaar is met een minimum aan uitrusting en accommodatie. In een eigen vaklokaal verlopen de lessen vlotter, men spaart tijd en moeite en een sfeervol lokaal geeft extra motivatie.

- een ruim en voldoende verlicht lokaal
- grote onderhoudsvriendelijke tafels
- een ruim bord met een wit gedeelte voor projecties en presentaties
- een ruime spoelbak met kranen
- voldoende aangrenzende bergruimte met:
 - o kasten voor het opbergen van leerlingenmateriaal en aanvullend materiaal van de school
 - o open rekken om onafgewerkte werkstukken te bewaren
 - o schuiven voor het opbergen van groot tekenpapier
- een pc met internetaansluiting en projectiemogelijkheden
- een eenvoudige digitale camera
- vuilnisbakken om te sorteren voor papier, PMD, plastic restafval
- een klas- of schoolbibliotheek met een minimum aan vakliteratuur, kunstreproducties of andere
- binnen en buiten het klaslokaal ruimte en materiaal zoals prikwallen, kaders, sokkels om werken van leerlingen tentoon te stellen

7.2 Ter beschikking op de school

- een pc met softwareprogramma's voor beeldbewerking
- multimediamateriaal
- de beschikbaarheid over scanner en printer

8 Pedagogisch-didactische wenken

Voor een goede organisatie en aanpak van de les PO volgen hier enkele praktische wenken.

8.1 Zelfstandigheidsdidactiek

Het beeldend proces is een constant actief gebeuren. Vanwege het probleemoplossend karakter van PO bepaalt de leerling zijn groeiproces deels zelf. De leerling krijgt onder begeleiding van de leraar geleidelijk aan verantwoordelijkheid, hij neemt zijn eigen leerproces in handen. Dat wil zeggen dat er voortdurend groeikansen gecreëerd worden, kansen om zelfstandig beslissingen te nemen.

De leraar geeft de opdracht klassikaal, maar verwacht van de leerling een authentieke, individuele beeldende oplossing voor het gestelde probleem. De leerling krijgt kansen om keuzes te maken uit een bewust en afgebakend aanbod van materialen, technieken, concepten, beeldaspecten... De leerling heeft nog steeds nood aan een gestuurd aanbod. In een te groot aanbod kan de leerling zijn weg verliezen. Er moet een voortdurende wisselwerking zijn tussen zelfstandig werken en zelfstandig leren.

Tijdens het creatief proces begeleidt de leraar de leerling individueel. Hij inspireert, toont mogelijkheden, refereert naar kunstenaars, stuurt, motiveert, stimuleert en waardeert. Vaak zijn de medeleerlingen de grootste motivators.

Voor de meeste beeldende opdrachten verloopt het didactisch proces van beschouwen naar creëren.

8.2 Procesmap

De procesmap brengt het proces van de leerlingen in kaart en biedt hen de mogelijkheid om over dat proces te reflecteren.

Mogelijke inhoud:

- voorontwerpen, schetsen;
- studies in de zoektocht naar materiaalbeheersing, kleur en vormstudies;
- zelfevaluatie en evaluatie door de leraar;
- documentatie en illustraties door de leerling verzameld (met bronvermelding);
- notities van algemene tips of richtlijnen...

De procesmap kan door de leerling behouden blijven over de jaren heen, zodat ze een mogelijk instrument vormt om verticale leerlijnen te kunnen volgen of uit te zetten.

8.3 Multimedia

8.3.1 Mediawijsheid

De media spelen een belangrijke rol in de leefwereld van volwassenen, jongeren en kinderen. Door de toenemende digitale informatiestroom komen steeds meer en sneller beelden op ons af. De beeldcultuur die daaruit ontstaat, heeft een invloed op de manier van denken en kijken.

Een media-wijs iemand:

- is in staat keuzes te maken in de hoeveelheid aan beelden en informatie;
- staat kritisch tegenover aangeboden beeldmateriaal;
- is in staat om mogelijkheden, beperkingen, gevolgen en gevaren in te schatten bij het communiceren via de media;
- is verantwoordelijk bij het verspreiden van mediaboodschappen;
- kan mediaboodschappen analyseren, contextualiseren, erover reflecteren en conclusies trekken.

De PO leraar heeft een unieke rol bij het begeleiden van jongeren naar media-wijsheid.

8.3.2 Multimediatechnieken

Gezien de snelle ontwikkeling van het media-gebeuren, is ICT niet meer los te koppelen van de mediaopvoeding en wordt ICT beschouwd als onderdeel van mediatechnieken als middel van een creatief proces.

Er bestaan daarnaast nog interessante multimediatechnieken met mogelijk weinig apparatuur en die in de lessen Plastische opvoeding haalbaar zijn zoals trickfotografie, tableau vivant, lichtgraffiti, (animatie)film ...

De snelle ontwikkeling van de beeldende hypes waarmee de leerlingen geconfronteerd worden, bieden veel creatieve mogelijkheden.

Het is belangrijk als leerkracht op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen. Nascholingen en informatiekanalen via media vormen daartoe mogelijkheden. Ook de website <http://plastischeopvoeding.vkso.be> gaat in op die creatieve ontwikkelingen en bijhorende mogelijkheden in de klas.

8.4 Evalueren

Evalueren is ruimer dan een waardeoordeel vellen over een resultaat en is zeker niet gebonden aan of afhankelijk van rapport- of examenperiodes. Het is een gebeuren op regelmatige basis waarbij leerlingen en leraren betrokken zijn.

Vanuit de leerplandoelen streven we bij iedere opdracht of bij ieder project een totaal leerproces na. Daarbij zijn vele niet onmiddellijk normatief, meetbare factoren in de gehele persoonsvorming van de leerling even belangrijk als een eindresultaat. Aangezien we belang hechten aan het proces, is het ook vanzelfsprekend dat we in de evaluatie hiervoor de nodige aandacht schenken.

Bij evaluatie gaat er naast **productevaluatie** veel aandacht naar **procesevaluatie**. Deze omvat twee duidelijke aspecten nl. het **creatief proces** en de **vakattitudes**. Procesevaluatie is een vorm van gespreide evaluatie tijdens het trimester, waarbij de leerkracht het creatief proces en een aantal attitudes in beeld brengt .

De **productevaluatie** is het directe resultaat van wat wordt aangeleerd in het kader van een beeldende opdracht. (inhoud, beeldaspecten, techniek, materialen - materie...)

Mogelijke criteria zijn:

- idee, inhoud, authenticiteit, originaliteit, themagerichtheid...;
- expressieve toepassing van aangeleerde beeldaspecten;
- techniek en afwerking.

Het **creatief proces** is wat wordt ondersteund in functie van het tot stand komen van een resultaat. Hieronder verstaan we werken met een werkwijze, methode, stappenplan, werken met bepaalde concepten, integreren van eerder aangeleerde inhouden zoals beeldaspecten, technieken, materialen - materie...

Mogelijke criteria zijn:

- begripsvorming (beeldende begrippen herkennen, verwoorden, verklaren ...);
- beeldtaal toepassen in functie van de beeldexpressie en de ontwikkeling van de authentieke beeldtaal;
- technieken, materie en materialen functioneel aanwenden in functie van ontwerp;
- creatief proces (probleem oplossend denken, persoonlijke interpretatie en verwerking ...);
- processturing (werken met een stappenplan, reflecteren over het creatieve proces, procesmap...).

Een **vakattitude** is wat wordt gestimuleerd in functie van de 'gewenste houding'. In een evaluatie kunnen alleen attitudes opgenomen worden die in de leerplandoelen staan of die essentieel zijn voor het behalen van de leerplandoelen in hun geheel.

Mogelijke criteria zijn:

- werkhouding (inzet-concentratie-tempo, stiptheid, in orde zijn met materialen en taken, doorzettingsvermogen, zorg voor kwaliteit, verantwoordelijkheidszin, betrokkenheid bij de opdracht ...);
- creativiteit;
- leerplanattitudes (evaluatieproces, kunst en cultuur, individuele attitude, sociale houding...).

Bij het beoordelingsproces is er een voortdurende wisselwerking tussen de leraar en de leerlingen. Evaluatie moet de leerling aanzetten tot zelfreflectie. Steeds belangrijker wordt in die zin ook de zelfevaluatie, waarbij de leerling enkele malen per jaar na een opdracht zijn eigen proces en product be vraagt.

Het vooraf bepalen van evaluatiecriteria is een taak van de leraar. Iedere opdracht vereist specifieke aandachtspunten en de waarde van iedere evaluatienorm is afhankelijk van de beoogde doelen. Die vooropgestelde criteria helpen de leerling inzicht te krijgen in gestelde doelen en verwachtingen gekoppeld aan de opdracht. Zo kunnen ze zichzelf voortdurend evalueren en bijsturen, zowel in de verschillende stappen van het proces als bij het product. Voor afspraken rond evaluatie is horizontaal en verticaal overleg tijdens een vakvergadering nodig.

8.5 Rapporteren

Rapporteren is verbonden met evalueren: het communiceren en het aanwenden van de resultaten. Om de rapportering bij de nieuwe evaluatievormen te laten aansluiten, zijn de onderstaande aandachtspunten van belang:

- de leerling moet goed weten waarover gerapporteerd wordt;
- de leerling dient te weten op welke manier, met welke evaluatievormen er gewerkt werd/wordt;
- het rapport moet begrijpelijk en duidelijk zijn;
- rapportering van sociale vaardigheden, attitudes en verwerkingsstrategieën mogen niet ontbreken;
- de leerling moet zijn persoonlijke sterkten en zwakten, verbetering of achteruitgang kunnen zien en de resultaten moet hij/zij kunnen vergelijken met die van zichzelf, niet met die van zijn referentiegroep.

8.6 Differentiëren, observeren en oriënteren

Differentiëren is een vanzelfsprekendheid bij PO. Op iedere beeldende opdracht wordt van de leerling een origineel en authentiek antwoord verwacht. Dat wil zeggen dat de leerlingen zich op een persoonlijke manier en in een eigen stijl uitdrukken in beelden en beelden op een eigen manier tegemoet treden.

Van de PO-leerkracht wordt verwacht dat hij/zij door middel van differentiatie inspeelt op de verschillen tussen de leerlingen om alle leerlingen een zo groot mogelijk leerrendement te laten behalen. Deze verschillen uiten zich onder meer door het hebben van talent, de extra aandacht/interesse van een leerling voor een opdracht, het werktempo, de kracht van de expressie, een geweldig idee, het authentieke werken, de fantasie en verbeelding, de technische bekwaamheid, een hoog communicatiegehalte...

Omwille van de specificiteit van de kennis, de vaardigheden en attitudes die tijdens de lessen PO bij de leerlingen worden ontwikkeld, is het erg belangrijk dat de leerkracht PO over de informatie uit de leerlingenevaluatie communiceert met de andere leraren, bijvoorbeeld tijdens klassenraden. Zijn informatie kan namelijk erg relevant zijn bij de begeleiding of oriëntering van leerlingen in hun verdere schoolloopbaan (studierichting, opleiding, enz.). De vakleraar is ook vaak de ontdekker van een bijzondere aanleg of talent bij de leerling. Leerlingen met bijzonder muzische talent moeten daarop aangesproken worden en kunnen uitgedaagd worden met een aanbod op maat. Bovendien zal de leerkracht PO door zijn 'eigen kijk' op de leerling bepaalde informatie die anderen over een leerling aanbrenge n, kunnen bevestigen of nuanceren.

8.7 Presenteren

Het presenteren van de beeldende resultaten van de leerlingen is een zinvolle afsluiting van het creatieve proces. Door het presenteren van de eigen werkstukken aan medeleerlingen in het vaklokaal zelf, zal het vertrouwen in hun eigen kunnen toenemen en leren ze op een respectvolle manier omgaan met anderen en hun werken.

Maar een nog sterkere en motiverende kracht heeft het etaleren van de beeldende werken in het schoolgebouw waar ze te zien zijn door leerlingen, leerkrachten en bezoekers. Zeker wanneer de leerlingen met hun eerlijke, authentieke creaties in hun zoektocht naar zichzelf kunnen tonen wie ze zijn en wat hen bezighoudt. Zo ervaren ze hoe uniek ze zelf zijn en hoe uniek elke mens is.

8.8 Vakvergadering

Horizontaal en verticaal overleg tussen collega's plastische opvoeding is noodzakelijk binnen de school, maar ook binnen de scholengemeenschap. Door de vaak geringe of solitaire aanwezigheid van de beeldende vakleerkrachten, is het zoeken naar een ruim netwerk een must.

De vakgroepwerking wordt steeds belangrijker en de rol van de vakcoördinator is cruciaal. Door een goede vakgroepwerking staan leerkrachten sterker, groeit het zelfvertrouwen, is er meer overleg en uitwisseling van ideeën, wordt de continuïteit bewaakt en ontstaat er meer gelijkgerichtheid en duidelijkheid voor de leerlingen.

Tijdens de vakvergaderingen kunnen de leerkrachten praktische afspraken maken over materie en materiaal, de organisatie van het vaklokaal, de afstemming van leerlijnen (beeldaspecten, specifieke technieken en/of materie...), opstellen van jaarplannen, realisatie van de leerplandoelstellingen, evaluatie en rapportering, nascholingsplan, gebruik van digitale leeromgevingen...

8.9 Persoonlijke vorming

Het is belangrijk om als leerkracht nascholingen te volgen, in te gaan op een ondersteuningsaanbod, tentoonstellingen te bezoeken, deel te nemen aan culturele activiteiten en zelf creatief bezig te zijn. Het uitwisselen van die gegevens en ervaringen zorgt ook voor herbronning en vernieuwing in visie en werkwijze en zorgt voor een ruimere ontwikkeling van ons beeldend vak.

Aanbod van nascholingen op <http://plastischeopvoeding.vkso.be>

8.10 Taalbeleid: bewuster omgaan met het vakjargon

Integratie van de begrippenlijst: zie website plastische opvoeding
<http://plastischeopvoeding.vkso.be>

Door met de begrippenlijst te werken, geven we aan het typische vakjargon éénzelfde betekenis. We creëren duidelijkheid en gelijkvormigheid.

De leerlingen zullen zich deze woorden en begrippen geleidelijk aan eigen maken wanneer de leraar de vakterminologie dagelijks in de juiste betekenis en context gebruikt.

Bewuster omgaan *als leraar*:

- als instructietaal: de toelichting van de opdracht geven we in een eenvoudige en duidelijke taal;
- voor persoonlijke informatieve opdrachten van de leerling gebruiken we leidraden met duidelijk geformuleerde vragen (bv. informatie laten opzoeken over een kunstenaar). We vermijden samengestelde vragen en gebruiken het juiste vakjargon.

Bijkomend kunnen we kansen creëren voor een vlotter gebruik van de vakterminologie *door de leerling*.

We kijken erop toe dat de leerlingen de juiste woorden en begrippen gebruiken:

- in een brainstorming;
- in overleg bij eventuele groepsopdrachten;
- wanneer de leerlingen de doelstellingen van de opdracht herformuleren;
- bij de bespreking van een kunstenaar;
- bij de schriftelijke en mondelinge evaluatie;
- bij een klassikale toelichting van een kunstwerk, eigen of andermans werk...

9 Bibliografie

9.1 Inspiratiebronnen/kunstboeken

- Valli M., Dessanoy M., *Microworlds*, Laurence king Publishing Ltd, 2011, ISBN: 978 185 669 781 3.
- Waclawek A., *Graffiti and street art*, Thomas and Hudson, 2011, ISBN 978 0 500 20407 8.
- *Banksy, Wall and Piece*, Lebowski, 2011, ISBN 978 90 488 0274 6.
- Jennings S., *Outdoor types, an Urban Alphabet*, 2011, Illex, ISBN 978 19 075 7908 0.
- Eiseman L., Recker K., *Pantone, The 20th century in color*, Pantone, 2011, ISBN 978 0 8118 7756 5.
- Wiedemann J., *Illustration now! 4*, Taschen, 2011, ISBN 978 3 8365 2423 0.
- Tristan Manco, *Street sketchbook*, Thames and Hudson, 2007, ISBN 978-0-500-51362-0.
- Kai Jakob, Joran Verlag, *Street art in Berlin*, Westermann Druck Zwickau, 2008, ISBN 9783 89773 631-3.
- Ehmann S., Klanten R., Meyer B., *Design and Art with Paper*, Papercraft, 2009, ISBN: 978 3 89955 251 5 (incl. dvd).
- Graham – Dixon, A., *Kunst, Meer dan 2500 werken van de prehistorie tot nu*, Davidsfonds, 2010, ISBN: 978 90 77363 225.
- Cornelis E., *Max op visite*, Davidsfonds, 2007, ISBN 978 905 908 234 2.
- Freeland C., *Maar is het kunst?*, Prometheus, 2010, ISBN 978 903 513 576 5.
- Ted van Lieshout, *Stilleven, Gottmer, 2011*, ISBN 9789025749774
- Nathalie Sirett, *Zelf optische illusies tekenen*, Atrium, 2011, ISBN 9789059473300
- Al Seckel, *Ongelofelijke optische illusies*, Atrium, ISBN 9789036627573
- Micheal Sanders, *Snel en bekwaam tekenen*, Rebo Production, 2010, ISBN 9789059471078
- <H>ART, beeldend tijdschrift. Marc Ruyters Partner Press, Over hedendaagse kunst in België en omgeving, www.kunsthart.org
- Dada, beeldend tijdschrift voor kinderen van 6 tot 106- uitgeverij Plint Eindhoven.

9.2 Visievorming en didactiek

- Koen Crul, *Zeppelin, didactiek voor beeldende vorming*, Pelckmans, 2013, ISBN 9789028971936.
- Boermans, B., *Beeldende begrippen*, Lambo, 2011, ISBN: 978-90-77318-96-6 (incl. cd-rom).
- Joke Van Leeuwen "Een halve hond heel denken" 2008, Querido, ISBN 9789045106090.
- Ghislaine Bromberger, *De kracht van Beelddenken*, Nelissen, 2006, ISBN 9024416647
- Barend Van Heusden. *Cultuur in de spiegel*. Naar een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs. Rijksuniversiteit Groningen, 2010.
- Visietekst Plastische Opvoeding VVKSO.
- Commissie onderwijs-cultuur Gedeeld verbeeld: CANON Cultuurcel, 2008.
- Ingebeeld 3, jekino, CANON Cultuurcel.

9.3 Digitale informatie

Informatie via multimedialkanalen zoals het internet, youtube, cd-rom, dvd ... is zo uitgebreid en groeit nog elke dag. Daardoor is een accurate opsomming bijna onmogelijk en morgen achterhaald.

Hierbij toch een verwijzing naar de website van plastische opvoeding waar tal van documenten en suggesties terug te vinden zijn: <http://plastischeopvoeding.vvksso.be>

Leerplannen van het VVKSO zijn het werk van leerplancommissies, waarin begeleiders, leraren en eventueel externe deskundigen samenwerken.

Op het voorliggende leerplan kunt u als leraar ook reageren en uw opmerkingen, zowel positief als negatief, aan de leerplancommissie meedelen via e-mail (leerplannen.vvksso@vsko.be)

Vergeet niet te vermelden over welk leerplan u schrijft: vak, studierichting, graad, nummer. Langs dezelfde weg kunt u zich ook aanmelden om lid te worden van een leerplancommissie.

In beide gevallen zal de coördinatieceel leerplannen zo snel mogelijk op uw schrijven reageren.

Bijlage 1 Beeldaspecten

Dit schema is een handig inspiratiedocument bij het opstellen van de jaarplanning en tijdens vakvergaderingen. Afspraken rond de beeldaspecten zijn noodzakelijk in horizontaal en verticaal overleg.

Beeldaspecten	Lijn	Vorm	Compositie	Kleur	Licht	Ruimte
	Punt Lijnsoorten: - rechte - gebroken Lijndiktes Lijngevoeligheid Arcering Textuur Autonome lijn Contourlijn Lijnkarakters: - gevoelig - nerveus - ...	Vormsoorten: - <i>grondvorm</i> - <i>fig./non-figuratief</i> - <i>geometrisch/organisch</i> - <i>realistisch/gestileerd</i> - <i>sym./asymmetrisch</i> Vormrelaties/ vormvariaties Vormverhoudingen Vlak en ruimtelijk Silhouet Open/gesloten Enkel/samengesteld Vormfuncties Vormcontrasten: - <i>pos./negatief</i> Restvorm Geometrische vorm Patroon ...	Schikking: - <i>papiermaat/richting</i> - <i>voor/achter</i> - <i>hoog/laag</i> Statisch/dynamisch Sym/asymmetrisch Ritmische ordening Vlak en ruimtelijk Centrale compositie Diagonale compositie Driehoeks compositie Richtingscompositie Overallcompositie Contrast: - <i>veel/weinig</i> - <i>kleur/vorm</i> ...	Kleurtonen Kleurverzadiging Kleurlichtheid Additieve kleurmenging Partitieve kleurmenging Subtractieve kleurmenging Primaire kleuren Secundaire kleuren Tertiaire kleuren Aardkleuren Pastelkleuren Expressief kleurgebruik Symbolisch kleurgebruik Functioneel kleurgebruik Kleurenpsychologie Kleurcontrasten: - <i>kleur tegen kleur</i> - <i>warm/koud contrast</i> - <i>licht/donkercontrast</i> - <i>complementair contrast</i> - <i>kwaliteitscontrast</i> - <i>kwantiteitscontrast</i> - <i>monochromie/polychromie</i> ...	Licht- en schaduwwerking Licht/donkercontrast Eigen schaduw/ slagschaduw Direct, indirect licht Sfeerlicht Transparantie Spiegeling ...	Ruimtesuggestie: - <i>afsnijding</i> - <i>overlapping</i> - <i>voor-en achtergrond</i> - <i>groot-klein</i> - <i>hoog-laag</i> - <i>gedetailleerd-vaag</i> Horizon Standpunt Lijnperspectief: - <i>1-vluchtpunt</i> - <i>2-vluchtpunten</i> Ruimtelijke realisaties Ontmanteling van volumes Componeren met volumes Ruimte-innemend Ruimte doorlatend ...

Bijlage 2 Begrippenlijst

Deze lijst is een beknopt overzicht van woorden en begrippen die regelmatig voorkomen in de lessen PO. Een aantal woorden zijn alleen maar gangbaar binnen de wereld van de beeldende kunsten. Andere woorden zijn algemener, maar hebben binnen het vak een specifieke betekenis. Wij halen dan ook alleen betekenissen in deze context aan.

Veel begrippen zijn nauw met elkaar verbonden en kunnen naar ieders visie en in functie van de doelgroep geordend worden volgens thema, beeldaspect, materiaal of techniek. Hier werd de keuze gemaakt voor een alfabetische schikking omdat op die manier ieder begrip, zonder enige voorkennis, kan worden opgezocht.

Deze begrippenlijst is geformuleerd op niveau van de leerkrachten en niet op niveau van de leerlingen!

De begrippenlijst is te downloaden op <http://plastischeopvoeding.vkso.be/>